

"Yaradıcılıq mətbəxinin detallarını bölüşməyi doğru hesab etmirəm"

Türker
Qasımzadə

» səhifə 6

Bir az həzin, bir az qərib, sanki mənətsiz bir gecədi...

Ələkbər
Salahzadə

» səhifə 7

Şihabəddin
Yəhya
Sührəvərdi -
"İşıq şeyxi"

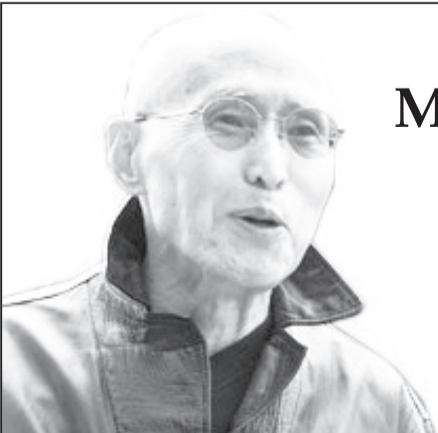
» səhifə 10

Türkiyədə ikicildlik "Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı" antologiyası nəşr olunub

Təqdimat mərasimi paytaxt Ankarada keçirilib

» səhifə 3

Kenzi
Maruyama -
poetik
nəsrin
ustası

» səhifə 12

Səddam
Hüseynin
əsəri ingiliscəyə
tərcümə
olunur

» səhifə 16

ANONS

"Xəzər" dünya ədəbiyyatı jurnalının yeni sayı çapdan çıxdı

» səhifə 3

Orfoqrafiya lüğətindən çıxarılan sözlərin təsnifatının davamı

» səhifə 4

Mircəfər Bağirovun Qarabağla bağlı mövqeyi necə idi?

» səhifə 5

...Səhv düşəndə yerimiz

» səhifə 5

Bir dövrün simvolu

» səhifə 9

Ekran və ideoloji mübarizə

» səhifə 11

Tarixin gizlinləri

» səhifə 11

Əlvida...

» səhifə 13

İlk səs yazısı nə vaxt yarandı?

» səhifə 14

Elif Şafak "Man Booker International"ın münsifi oldu

» səhifə 16

Moskvada beşinci müasir incəsənət festivalı başlayır

» səhifə 16

Leyla Əliyeva rusiyalı tələbələrle bir sıra məsələləri müzakirə edib

Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyeva Bakıda səfərdə olan rusiyalı tələbələrle görüşüb. M. V. Lomonosov adına Moskva Dövlət Universiteti, Moskva Dövlət Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutu (MDBMİ) və Rusiyanın Milli Tədqiqat Universiteti "Ali İqtisad Məktəbi"-nin (MTU AİM) tələbələri ilə görüşdə bir sıra layihə və təkliflər müzakirə olunub.

Rusiyalı tələbələr səfərləri barədə təəssüratlarını bölüşərək Bakıda olduqları müddətdə paytaxtımızla geniş tanışlıq imkanını yarandığını bildiriblər. Tələbələr buradakı qonaqpərvərlik və Bakının gözəlliyinə heyran olduqlarını deyiblər.

Leyla Əliyeva Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyəti, ölkə daxilində və Azərbaycandan kənarda həyata keçirilən layihələr, o cümlədən valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqlarla bağlı görülən işlər barədə danışib. Bildirib ki, Fondun sosial-humanitar sahələrdəki fəaliyyəti cəmiyyətdə vacib rol oynayır.

Rusiyalı qonaqlar Leyla Əliyevanın Moskva Dövlət Universiteti və Moskva Dövlət Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunda ekologiya, sosial mövzularda mühazirə ilə çıxış etməsi təklifini irəli sürüblər. Eyni zamanda MDBMİ-nin nəzdindəki "Negotiation Club" çərçivəsində beynəlxalq turnirin keçirilməsi məsələsi müzakirə olunub.

"Açıq kitab" online mütaliəçilərin portalıdır!

ARNK yanında Tərcümə Mərkəzinin "Açıq kitab" online kitabxanası Azərbaycan, rus və digər xarici dillərdə yüzlərlə klassik, müasir bədii ədəbiyyat nümunələrinin, mətn və materialların, lüğətlərin, müxtəlif sahələrə dair elmi, publisistik ədəbiyyatların, dünya dillərinə tərcümə edilmiş Azərbaycan ədəbiyyatının, həmçinin Azərbaycan dilinə tərcümə edilmiş dünya ədəbiyyatlarının elektron versiyasını mütəmadi olaraq, pulsuz yayımlayır.

Kitabxana vasitəsi ilə Tərcümə Mərkəzinin "Xəzər" dünya ədəbiyyatı jurnalının və "Aydın yol" qəzetinin dövrü saylarını da pulsuz əldə edə bilərsiniz. Bunun üçün www.achiqkitab.az ünvanlı kitabxanaya daxil olmaqla yüzlərlə nəşri ödənişsiz əldə etmək olar!

Onu da qeyd edək ki, artıq onlayn kitabxanamızın rus dilli versiyası da fəaliyyət göstərir.

Təsisçi: Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzi
Baş redaktor: Yaşar Əliyev
İcraçı direktor: Bəhlül Seyfəddinoğlu
Redaksiya heyəti: Nəriman Əbdülrəhmanlı, Feyziyyə, Nərinə Əliyeva, Rəbiqə Nazimqızı
Qəzet 2014-cü ilin 24 oktyabrından çıxır.
"Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunub.
Tiraj: 1250. Sifariş: 1920
Ünvan: Bakı, Topçubaşov küçəsi 74.
Telefon: 595 16 05.
E-mail: aydinyol.az@gmail.com
Qəzet Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçib.
Şəhadətnamə nömrəsi: 3899

Azərbaycanda rəsmi səfərdə olan Ukrayna Prezidenti Petro Poroshenkonun iyulun 14-də rəsmi qarşılama mərasimi olub.

Hər iki ölkənin dövlət bayraqlarının dalğalandığı meydanda Ukrayna Prezidentinin şərəfinə fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Fəxri qarovul dəstəsinin rəisi Prezident İlham Əliyevə raport verdi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Ukrayna Prezidenti Petro Poroshenko ilə qarşıladı.

Fəxri qarovul dəstəsinin rəisi Ukrayna Prezidentinə raport verdi.

Ukraynanın və Azərbaycan Respublikasının dövlət himnləri səsləndi.

Prezident İlham Əliyev və Prezident Petro Poroshenko fəxri qarovul dəstəsinin qarşısından keçdilər.

Ukrayna Prezidenti Azərbaycan əsgərlərini salamladı.

Azərbaycan Respublikasının dövlət və hökumət nümayəndələri Prezident Petro Poroshenkoya, Ukraynanın nümayəndə heyətinin üzvləri Prezident İlham Əliyevə təqdim olundu.

Fəxri qarovul dəstəsi hərbi marşın sədaları altında dövlət başçılarının qarşısından keçdi.

Rəsmi qarşılama mərasimi başa çatdıqdan sonra Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və Ukrayna Prezidenti Petro Poroshenkonun təkbətək görüşü olub.

Görüşdə Ukrayna Prezidenti Petro Poroshenkonun Azərbaycana ilk rəsmi səfərinin önəmi vurğulandı. Qeyd olundu ki, Azərbaycan-Ukrayna əlaqələrinin böyük tarixi var və xalqlarımız arasında daim dostluq münasibətləri hökm sürüb. İkitərəfli münasibətlərin siyasi, iqtisadi, energetika, nəqliyyat və humanitar sahələrdə perspektivləri müzakirə olundu.

Söhbət zamanı ölkələrimiz arasında qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

Prezident İlham Əliyevin və Ukrayna Prezidenti Petro Poroshenkonun təkbətək görüşündən sonra iki ölkənin Prezidentləri Şurasının Beşinci İclası olub.

İclasda Azərbaycan və Ukrayna nümayəndə heyətlərinin üzvləri iştirak ediblər.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev bugünkü görüşdə ikitərəfli münasibətlərimizin müxtəlif sahələri üzrə geniş müzakirələrin aparıldığını bildirdi. Bu səfərin əlaqələrimizin inkişafında önəmini qeyd edən dövlətimizin başçısı Azərbaycan Respublikası və Ukrayna Prezidentləri Şurasının Beşinci İclasının müzakirələrinin aparılması və qərarların qəbul edilməsi üçün yaxşı imkan yaratdığını vurğuladı.

İlham Əliyev Ukrayna Prezidenti Petro Poroshenko ilə görüşüb

Prezident İlham Əliyev dedi ki, qarşılıqlı maraqlar nəzərə alınmaqla müzakirə olunacaq məsələlərin həlli üçün yaxşı potensial var. Dövlətimizin başçısı ümidvar olduğunu bildirdi ki, Ukrayna Prezidenti Petro Poroshenkonun Azərbaycana ilk səfəri ölkələrimiz arasında müxtəlif sahələr üzrə qarşılıqlı fəaliyyətin müəyyənləşdirilməsi və Azərbaycan ilə yaxından tanış olmaq üçün yaxşı imkan yaradacaq.

Nümayəndə heyətinə göstərilən qonaqpərvərliyə görə minnətdarlığını bildirən Ukrayna Prezidenti Petro Poroshenko ölkəmizin paytaxtında ilk saatlardan gördüklərini onlarda dərin təəssürat yaratdığını bildirdi. O, Bakının təkcə gözəlliyini deyil, paytaxtdakı insanların yüksək əhval-ruhiyyəsini də müşahidə etdiklərini vurğuladı və ilk dəqiqələrdən nümayəndə heyəti üzvlərinin özlərini çox qonaqpərvər ölkədə hiss etdiklərini dedi.

İclasda siyasi, iqtisadi, energetika, nəqliyyat, humanitar və digər sahələrdə əməkdaşlıqla bağlı gündəlikdə duran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

Azərbaycan-Ukrayna sənədlərinin imzalanması mərasimi olub.

"Azərbaycan Respublikası və Ukrayna Prezidentləri Şurasının Beşinci İclasının Protokolu"nu Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Ukrayna Prezidenti Petro Poroshenko imzaladılar.

"Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Ukraynanın Dövlət Fiskal Xidməti arasında malların hava nəqliyyatı ilə daşınmasına dair gömrük hüquqpozmalarına qarşı mübarizə sahəsində qarşılıqlı fəaliyyət haqqında Protokol"u Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri Aydın Əliyev və Ukraynanın Dövlət Fiskal Xidmətinin sədri Roman Nəsirov imzaladılar.

"Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi ilə Ukrayna Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi arasında 2016-2020-ci illər üzrə mədəniyyət və incəsənət sahəsində əməkdaşlığa dair Proqram"ı Azərbaycanın mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev və Ukraynanın xarici işlər naziri Pavel Klimkin imzaladılar.

Sənədlərin imzalanması mərasimindən sonra Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Ukrayna Prezidenti Petro Poroshenko mətbuata bəyanatlarla çıxış ediblər.

Bakıda Qarabağ irsi mövzusunda beynəlxalq elmi toplantı keçiriləcək

Bu ilin oktyabr ayında Bakıda Qarabağ irsi mövzusunda beynəlxalq elmi toplantı keçiriləcək.

Bu məsələ İstanbulda İslam Tarixi, İncəsənət və Mədəniyyətini Araşdırma Mərkəzinin (IRCICA) Baş direktoru Halit Erenlə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin şöbə müdiri, Azərbaycan Respublikasının ISESCO üzrə Milli Komissiyasının Baş katibi Vasif Eyvazzadə arasında keçirilmiş görüşdə müzakirə olunub.

Nazirlikdən AzərTAc-a bildirilib ki, görüşdə V.Eyvazzadə hazırda işğal altında olan ərazilərimizdə ermənilər tərəfindən bütün tarixi abidələrimizin dağıdıldığını, İslam irsinin ən vacib nümunələrinin, dini məbədlərin, məscidlərin məhv edildiyini bildirib.

IRCICA-nın Baş direktoru İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının tarixi-elmi, mədəni araşdırmalar mərkəzi olaraq bu məsələdə Azərbaycanla daha sıx əməkdaşlıq etməyə hazır olduqlarını, 2016-cı ilin oktyabr ayında keçiriləcək

elmi toplantının İslam dünyasının nüfuzlu elm xadimlərini Qarabağ mövzusunda bir araya gətirəcəyini vurğulayıb.

H.Eren 1997-ci ildə Ulu öndər Heydər Əliyevin IRCICA-nı ziyarət etdiyini və 1998-ci ildə Bakıda Ümummillî liderin himayəsi ilə Qafqazda İslam mədəniyyəti mövzusunda beynəlxalq konfransın keçirildiyini xatırladaraq dəli şəxsiyyətin tədbirin açılışındakı çıxışının insanların yaddaşına həkk olduğunu söyləyib.

Görüşdə oktyabr ayında keçiriləcək elmi toplantının proqramı, müzakirə mövzuları, habelə 2016-cı ildə keçiriləcək IV Ümumdünya Mədəniyyət-lərərası Dialog Forumu çərçivəsində əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edilib.

İkicildlik "Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı" antologiyası Ankarada təqdim olundu

İyulun 14-də Ankarada TÜRKSOY Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti Təşkilatının dəyirmi zalında ikicildlik "Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı" antologiyasının təqdimat mərasimi keçirilib. Tədbirdə Avrasiya Yazarlar Birliyinin sədri cənab Yaqub Öməröglü, TÜRKSOY-un sədri cənab Düsen Kaseinov, Türkiyə Yazarlar Birliyi, Türkiyə Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi, Türkiyə-Azərbaycan Genel Merkezi, Kütüphanələr və Yayınlar Genel Müdürlüyünün nümayəndələri ilə yanaşı, tanınmış türk şair və yazıçıları, elm və sənət adamları iştirak ediblər.

Tədbiri giriş sözü ilə Avrasiya Yazarlar Birliyinin sədri Yaqub Öməröglü açdı. O, Azərbaycanın müasir ədəbiyyatının dolğun mənzərəsini yaradan belə bir toplusunun Türkiyədə ilk dəfə nəşr olunduğunu, nəşrin, bilavasitə təşkilatçısı və təsisçisi olan Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzinin, Azərbaycan ədəbiyyatının dünyada tanınması istiqamətində gördüyü işlər sırasında xüsusi əhəmiyyət daşıdığını bildirdi.

- Azərbaycan ədəbiyyatının dünyada tanınması istiqamətində Azərbaycan Tərcümə Mərkəzi əhəmiyyətli işlər görür. Bu gün təqdimatına yığışdığımız ikicildlik, Azərbaycanın nəsr və

poeziyasını küll halında türk oxucusuna çatdıran ilk topludur ki, Türkiyədə belə bir nəsrə böyük ehtiyac vardı. Həm universitetlər, həm ümumi oxucu kütləsi tərəfindən Türkiyədə Azərbaycan ədəbiyyatına həmişə böyük sevgi və maraq olub, bu ədəbiyyat bu gün də universitetlərdə, elm ocaqlarında öyrənilir, tədqiq edilir. Topulun özəl əhəmiyyəti – Azərbaycan ədəbiyyatının dolğun mənzərəsini əks etdirməsi, türk oxucusunu müasir Azərbaycan ədəbi prosesinə yaxından tanış etməsidir".

Daha sonra A.Məsud antologiyanın uğurlu tərcüməsindən danışıraq, hazırda nəşrin digər dünya dillərinə mükəmməl çevrilməsi ilə bağlı Mərkəzin müvafiq beynəlxalq qurumlarla əlaqəli şəkildə işlədiyini də qeyd etdi.

- Payızda antologiyanın, ərəb dilində Misirin paytaxtı Qahirədə, daha sonra Belarus dilində Minskə təqdimatı gözlənilir. Ədəbiyyatımızın, dilimizin dünyada tanınması istiqamətində əldə edilmiş bütün bu nailiyyətlər Azərbaycan dövlətinin, onun başçısı cənab İlham Əliyevin ədəbiyyata, mədəniyyətə göstərdiyi qaygının nəticəsidir".

Daha sonra yazıçı Osman Çeviksoy, ədəbiyyatçı alimlər Aysun Məriməz Güneri, Cemile Kınacı, antologiyayı türk dilinə tərcümə edən Qəmər Alxanova və Kəmalə Ələkbərova çıxış edərək, toplusunun türk oxucusu üçün əhəmiyyətindən danışıqlar, ikicildlikdə yer almış ayrı-ayrı əsərlər barədə fikirlərini bölüşdülər.

danışıraq, milli ədəbiyyatların bu sayaq tanıtım nəşrlərinin bundan sonra da davam etdiriləcəyini bildirdi.

Sonra söz ARNK yanında Tərcümə Mərkəzinin direktoru, yazıçı Afaq Məsudə verilib:

- Bu gün türk oxucusunun nəzərinə təqdim olunan bu kitab Azərbaycan ədəbiyyatının yalnız bir mərhələsini – XX əsr müasir ədəbi prosesini əks etdirir. Hazırda isə Mərkəz Azərbaycan ədəbiyyatının daha dolğun mənzərəsini – klassik dövrdən başlayaraq, 2000-ci illərə qədərki dövrünü əhatə edən daha irihəcmli – üçcildlik "Azərbaycan

"Xəzər" dünya ədəbiyyatı jurnalının yeni sayı çapdan çıxdı

"Xəzər" dünya ədəbiyyatı jurnalının növbəti (2/2016) sayı nəşr olunub.

Jurnalın bu sayında:

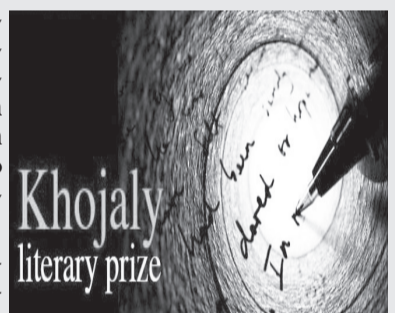
- "Nobel kürsüsü" rubrikasında – Nəcib Məhfuzun Nobel nitqi və hekayələri;
- "Azərbaycan ədəbiyyatı" rubrikasında Elçinin "Baş" romanı;
- "Məktub" rubrikasında Con Steynbekin yazışmaları;
- "Hekayə" rubrikasında Filip Rotun "Mövhumatçı" hekayəsi;
- "Poeziya" rubrikasında İqor Pavlyukun şeirləri;
- "Klassik hekayələr" rubrikasında Çinua Açıbanın "Şirin bala", Amos Ozun "Küləyin yolu", Misimanın "Vətənpərvərlik" adlı hekayələri;
- "Esse" rubrikasında Henri Millerin "Yazıçılıq haqqında düşüncələr"i;
- "Türk dünyası" rubrikasında Camal Şakarın "Günəş" və "Səslər", Osman Çeviksoyun "Atamı gördüm" hekayələri;
- "Magik roman" rubrikasında Alvaro Kunkerunun "Musiqinin qeydləri" əsərindən bir hissə;
- "Teatr" rubrikasında Valeri İvanov-Taqanskinin "Zəfər və ilgüm" romanından bir hissə;
- Ədəbi mozaika

və digər maraqlı yazılar yer alır.

Xocalı faciəsinin ildönümü ilə əlaqədar yazı müsabiqəsi elan edilib

Xocalı faciəsinin 25-ci ildönümü ilə əlaqədar "Xocalıya ədalət" kampaniyası çərçivəsində Avropa Azərbaycan Cəmiyyətinin (TEAS) himayədarlığı ilə yaradıcı yazı müsabiqəsinə start verilib.

AzərTAC Cəmiyyətinin saytına istinadən xəbər verir ki, müsabiqənin məqsədi bu dəhşətli faciə haqqında məlumatlılığı artırmaq, işğal edilmiş Dağlıq Qarabağ və ətraf 7 rayonun sülh yolu ilə qaytarılmasına dəstək göstərməkdir.

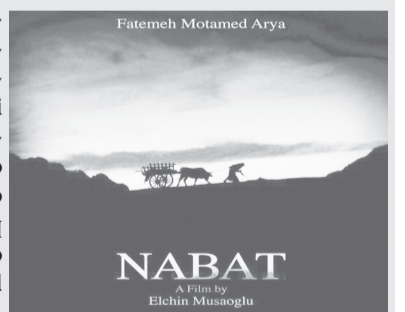
Hekayələr ingilis dilində yazılmalı və 4-6 min sözdən ibarət olmalıdır. Müəllifin istəyindən asılı olaraq hekayələr təsvir və ya faktlar əsasında yazıla bilər. Münsiflər heyəti qərarını hekayələrin müəllifin yaradıcılıq qabiliyyətini, təxəyyülünü, səlis yazı üslubunu nə dərəcədə əks etdirməsinə, habelə hekayənin fərqli xüsusiyyətlərinə əsasən verəcək.

Seçilmiş hekayələr bir topluda dərc ediləcək və Avropada yayılacaq. I, II və III yerləri tutanlar müvafiq olaraq 500, 250 və 150 funt məbləğinə pul mükafatı alacaqlar.

Materiallar noyabrın 1-dək neil.watson@teas.eu ünvanına göndərilməlidir.

Xirosimada "Nabat" sədasi

Bu il Xirosima faciəsinin 71-ci ildönümü ilə əlaqədar Yaponiyada keçirilən anım tədbirləri sırasında film nümayişi də əlavə olunub. Nəzərdə tutulan tədbirlər çərçivəsində reallaşacaq "Müharibə və sülh" adlı xüsusi beynəlxalq proqrama müxtəlif illərdə ayrı-ayrı ölkələrdə istehsal olunmuş altı film dəvət alıb.

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyindən AzərTAC-a bildirilib ki, nümayiş olunacaq filmlər arasında Elçin Musaoğlunun ekranlaşdırdığı və Qarabağ müharibəsi mövzusunda bəhs edən "Nabat" bədii filmi də yer alıb.

Ümumdünya sülh uğrunda mübarizə hərəkatının simvolu olan Xirosima qurbanlarının xatirəsinə həsr olunmuş anım mərasimləri ənənəvi anım məkanı sayılan Xirosima Memorial Sülh Parkında keçiriləcək. Film ingilis və yapon dilində altı yazılar ilə təqdim olunacaq. Nümayişlərdə faciə qurbanlarının qohumları, dövlət rəsmiləri, anım tədbirinin qonaqları və şəhər sakinləri iştirak edəcək.

Qeyd edək ki, "Nabat" filminin quruluşçu rejissoru Elçin Musaoğlu, ssenari müəllifləri Elxan Nəbiyev və Elçin Musaoğlu, quruluşçu operatoru Əbdülrəhim Bəşarat, quruluşçu rəssamı Şahin Həsənlı, bəstəkarı Hamed Sabet, icraçı prodüseri Arif Səfərov, prodüseri Müşfiq Hətəmovdur. Filmdə baş rolları Fatimə Məhəmməd Arya, Vidadi Əliyev, Sabir Məmmədov, Fərhad İsrailov və digərləri canlandırıb.

Beynəlxalq premyerası Venesiya beynəlxalq kinofestivalında baş tutan "Nabat" filmi 30-dək xarici festivalda iştirak edib, on iki mükafata layiq görülüb.

Artıq neçə aydan bəridir ki, ARNK yanında Tərcümə Mərkəzində "İşlək orfoqrafiya lüğəti" üzərində iş gedir. Məqsəd, hazırda istifadədə olan "Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti"ndə yer almış minlərlə yazılış səhv, qəliz ərəb, fars sözlərinin, mənası və mənbəyi bilinməyən söz və söz birləşmələrinin, müxtəlif şəkildə və hallandırmalarla artırılmış, bəzən iki-üç şəkildə verilmiş ifadələrin, eləcə də sahə lüğətlərinə aid terminlərin, dərman, kimyəvi element adlarının təmizlənməsi, əvəzində milli ədəbi nümunələrdən aranıb tapılmış sözlər daxil edilməklə, işlək, aydın dil vəsaitinin ərsəyə gətirilməsidir. Adıçəkilən kitabdan, orfoqrafiya lüğəti qaydalarına uyşmayan sözlərin təsnifatını nəzərinizə çatdırır, oxucuların, dil və lüğət mütəxəssislərinin fikir və mülahizələrini, irad və təkliflərini gözləyirik. Orfoqrafiya lüğətiindən çıxarılan sözlərin təsnifatı 6 fevral 2016-cı il tarixdən (62 sayılı buaxrılış) etibarən mütəmadi olaraq "Aydın yol" qəzetində dərc edilir.

(Əvvəli ötən saylarımızda)

"Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti"ndən çıxarılan sözlərin təsnifatı

Orfoqrafiya lüğətinin tərfi: "Orfoqrafiya lüğəti - sözlərin düzgün yazılış qaydasını bildiren dil vəsaitidir".

Mənası anlaşılmayan sözlər	Mənası və yazılışı qüsurulu sözlər	Dialekt və ara sözləri	İşlənməyən ərəb, fars və digər əcnəbi sözlər	Terminlər	Suni sözlər və söz birləşmələrindən düzəldilən qurama sözlər	Lüzumsuz sözlər və söz hallandırmaları
qurdunçixarma qursağıcınli qurumsaqetmə qutluəl qutluəlli quyruğatəraf quyruqçuluq lebedin leşolan leşolma leşsökən leşsökmə ləhzəlik lortçu lortluq lölö lössəbənşər lössəoxşar lösvarı lösvarılıq lövhəli-lansetvarı lüləqazan lüləqazma lüləqazmaq lümbəhar lütedən maarifyanı madarolan madarolma madyanlıqədən madyanlıqetmə meyitatis meyitatisli məcnunlaşdırılma məcnunlaşdırılmaq məhələtmə məhlulqaldıran məhlulqaldırma mələzsiz məməyəmə mərkəzəgedən mərkəzəgetmə mərkəzigöstərilən mərkəzigöstərilmə məşuqətapan məşuqətapma məşuqətutan məşuqətutma mıxburun mıxıt mıxtökən mıxvarılıq mikroəlaqi mikroqüsür mikronaharamlıq mikrotitrlemə mikrotom mikrotoponim mikrotoponimika mikrotoponimiya mikrotozsoran mikrotranzistor mikrotron	dəriköşəsiz dərsliklik dəstavüzetmə los makrovizir meqaspor meltior memotiya məhkəməçi məktəbxana məktəb- mağaza məktəbşünas məktəbşünaslıq mikroetnonim mikrofonem mikro-hem mikrointiqaal mikroqamiya mikroskopçu- nəzarətçi mikrosoplazma miksödem milonaft milür mioepitel mioepitelial sanskritcə səldirəşmək sinxronoskop spartakçı şotlandca ştangenperger tayqılça tayqılçalı tayqılçalılıq telefonetmə teleradioşirkət tenderkənar təcrübə- nümünəvi tədricəastalaşan tədricəastalaşma təklifsizcəsinə təsəvvürsığma tfulama tfulamaq tfulanma tfulanmaq tfulanmış tfulatma tfulatmaq tufəngləmə tufəngləmək ürəkəçığı ürəkəçığından üstələndirmə üstələndirmək üşüdücülük üzəgən	lort pulqulu səfehquulu səfehquululuq səldirəşmə sıpaboyun soxasox soxulhasoxul sürçəkləmə sürçəkləmək sürçümə sürçümək sürçütmə sürçütmək sürtələmə sürtələmək şaqırdama şaqırdamaq şaqırdatma şaqırdatmaq şaqırtma şaqırtmaq şalbanboy şaplama şaplamaq şaplanma şaplanmaq şaplatma şaplatmaq şappalama şappalamaq şappalatma şappalatmaq şənibığ şəşək şındır-mındır şitil-mitil taxtabaş taqqa-taqqa tamahquulu tamahquululuq tamaşaxana teliqırxıq tey tıxa-tıxa toy-diringi toyquşu tövşüklü töysünmə töysünmək ürəyixilt ürəyixiltli ütük-dürtük ütük-dürtüklük ütüklük- dürtüklük ütülüb-dürtülən ütülüb- dürtülmə ütülüb- dürtülmək üzükmə üzükmək	memuarist metrika meygədə meykeş meyvədar mezoklimat məccani məccanilik məclisi-müəssisan məcmuən məcruh məcruhluc məcus məcusi məcusilik mədd mədd-cəzr məfhumi məfsəl məftuniyyət məğruriyyət məğşuş məğşuşluq məğzibadam məhabət məhabətli məhabətsiz məhcub məhcubiyyət məhcubluc məhfəl məhfəzə məhzunanə məxlut məkulat məkus məqamə məqbər məqdur məlalət mələkmənzər mələkmisal məlul-məhzun məlul-mükəddər məlul-müşkül məlumatfuruş məlumatfuruşluq məlunanə məmalik məmaniət məmaniətsiz məmaniətsizlik məmat məmul məndil mənfəətbərdar mənfəətbərdarlıq mənfəətdar mənfəətdarlıq məni mənidar mənqul mənzilə	makroseqment makrosnoptik makrospor makrosporioz makrotezaurus makrotoponimiya makvis maqnesin maqnetit maqneto maqneton maqnetron maqnezit maqniko maqnitohidrodinamik maqnitohidrodinamika maqnitokolorik maqnitomexaniki maqnitostatik maqnitostatika maqnitostriksiya maqnon malein malpiki maltaza mandamus mandatari maniok manqan manqanın manqanit mannoza manometrik-vakuummetr mantissa markazit markqraf maroni marsrufizator martit marzan maskaron maskon mastoidit maşikul matra matrikul matrilokal mayorat mayordom mazer meandr mebedrol medianta mediastinit medinal mexanoxoriya mexanolamarkizm mexanotron meqabar meqaxron meqantiklinorium meqasinklinorium melamin	dərzdaşımə dərzdaşıyan dərzliketmə dərzolma dərzqaldıran dərzqaldırma dərzyğan dərzyğma dərzyükləmə dərzyükləyən dəst-dəstetmə dəstetmə dəstəbağlama dəstəbağlayan dəstəbazlıqetmə dəstəbazolma dəstəçinetmə dəstədüzəltmə dəstəyəbölme dəstəyəbölünmə dəstəyəgirmə dəvəqırxan dəvəqırxma dəvəqırma dəyiş-düyüşdüşmə dəyiş-düyüşetmə dəyiş-düyüşsalma dəyişikdüşən dəyişikdüşmə dəyişiksalma dəyməağlar dəyyusluqetmə dəyyusolma dəzğahbaş dəzğahqayıran dəzğahquran dəzğahsazlayan diabetətutulma diafilməçəkən diafilməçəkmə diafilməgöstərən diafilməgöstərmə diaqnozqoyan diaqnozqoyma diaqnozvermə dialektlərarası dibçəkəldürən dibçəkəldürmə didaktik-fəlsəfi diffuziyaetmə diffuziyaolunma dikbaşlı dikenişli dikqabırğa dikqabırğalıq dikqulaq diksiniş diktatorolma diktaturaqurma diktəetmə diktorluqetmə diqqətçəkmə diqqətəlayiqolma	dəhrəşəkillilik dələlətlilik dələlətlilik dələlətsizlik dəldirilmə dəldirilmək dəldirtmə dəldirtmə dələ-dələ dələqarınlı dələqarınlılıq dələmələndirilmə dələmələndirilmək dəlillik dəlillilik dəlilsizlik dəllər (içki) dəm-dəsgahlılıq dəmətli dəmətsiz dəmirağacılıq dəmirağacılıq dəmir-dümürsüz dəmirəbənzərlik dəmirəoxşarlıq dəmirli-dəmirsiz dəmir-nikelli dəmirsiz dəmiryeyicilik dəmkeşli dəmkeşlilik dəmlilik dəmrovsuz dəmsizlik dənciklik dəndənəli dənəbənzərlik dənəçiklərarası dənəçikli dənəçiksiz dənə-dənəli dənə-dənəlik dənələtdirə-dənələtdirə dənələtdirilmə dənələtdirilmək dənəlilik dənəoxşarlıq dənəsizlik dənəvarlılıq dənəvərləndirilmə dənəvərləndirilmək dənəvərlənən dənəvərlənmə dənəvərlənmək dənəvərləşdirən dənəvərləşdirilmə dənəvərləşdirilmək dənəvərləşdirmə dənəvərləşdirmək dənəvərləşən

(Davamı gələn sayımızda)

Oğunc olmasına baxmayaraq, musiqi sahəsində artıq bir neçə böyük uğura imza atıb. Boston, Nyu-York, Melburn kimi şəhərlərdə keçirilən nüfuzlu beynəlxalq musiqi festivallarının qalibi olub. Təhsilinin magistratura dərəcəsinə ABŞ-ın Manhattan Konservatoriyasında, doktorluq dərəcəsinə isə Sinsinnati Universitetində yiyələnib. O, hazırda Sinsinnati Universitetində bəstəkarlıqdan və Şərq musiqi tarixindən dərs deyir. "Aydın yol" qəzeti gənc bəstəkar Türkər Qasımzadə ilə müsahibəni təqdim edir. Qeyd edək ki, Türkər mərhum şair Qasım Qasımzadənin nəvəsi, dinşünas-alim, şair Nəriman Qasımoglundur.

- Türkər müəllim, əvvəlcə zəhmət olmasa, özünü haqqında məlumat verin. Sizi Bakı Musiqi Akademiyasından nüfuzlu Amerika universitetinə apararıq uğurdan danışdıq...

- Bakı Musiqi Akademiyasını böyük orkestr üçün yazdığım iki simfoniya və balet süitəsi ilə bitirərək sənədlərimi və əsərlərimi Amerikanın ən nüfuzlu konservatoriyalarından birinə - Nyu-York şəhərində yerləşən Manhattan Musiqi Məktəbinə yolladım. Onlardan təhsilimi bu musiqi təhsili ocağında magistratura dərəcəsinə davam etdirmək üçün dəvət aldım. Magistraturada oxuyarkən müasir musiqi sahəsində kifayət qədər tanınmış isimlərdən biri, alman əsilli bəstəkar Reiko Fuetinğin sinfində bəstəkarlıq, ABŞ-ın görkəmli bəstəkarlarından olan Nils Vigelandın sinfində isə nəzəriyyə dərsləri keçdim. Magistratura təhsilimi başa vurduqdan sonra bəstəkarlıq üzrə doktorluq dərəcəsinə, yəni Musiqi Sənətləri Doktoru dərəcəsinə yiyələnmək üçün sənədlərimi və əsərlərimi ABŞ-ın Ohayo Ştatında yerləşən Sinsinnati Universitetinə yolladım. Burada isə ABŞ-dakı müasir musiqi sahəsində xeyli məşhur isimlərdən olan Mara Helmuth, Michael Fidaydan bəstəkarlıq dərsləri aldım və 2014-cü ildə, nəhayət ki, Musiqi Sənətləri Doktoru dərəcəsinə yiyələndim.

- Amerika universitetində bəstəkarlığın, musiqinin sirlərinin tədrisi məsuliyyətindən danışmaq...

- Doktorluq təhsilimi davam etdirərkən Sinsinnati Universitetində professor assistenti qismində bəstəkarlıq və elektron musiqi dərslərini tələbələr üçün tədris etdim. Doktorluq dərəcəsinə alandan sonra isə bir il həmin universitetdə müəllim kimi fəaliyyətimi davam etdirərək, Orta Şərq Musiqisi fənnindən də dərs keçdim. Məsuliyyət anlayışı hər sahədə vacibdir, xüsusən də tədrisdə. Tələbkar və diqqətçil amerikalı tələbələrə işləməyin məsuliyyəti çox yüksəkdir.

- Pianonun dilləri, o dillərdən çıxan musiqi ilə kainatı qucaqlamaq mümkündürmü?

- Poeziya ilə musiqi hər zaman iç-içədir. Bu birgəlik haqqında məşhur bəstəkarların, filosofların sözlərini xatırlamaq olar. Biz isə məşhur rus şairi Osip Mandelştamın "Silentium" şeirindəki misrəni xatırlayaq: "ey söz, musiqiyə qayıt". Poeziyanın musiqiyə çevrilməsi mümkündürsə,

Aydın müəllimdən aldığım bəstəkarlıq dərslərinə görə özümü çox şanslı hesab edirəm. Bu bəstəkarlardan dərslər almaq şərfi mənə onların yaradıcılığı ilə tanış olmaq, həm də Azərbaycan musiqisinin çox önəmli səhifələrini təhlil etmək imkanı yaratdı.

Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbi dünyadakı inkişaf tempi ilə ayaqlaşma bilirmi - sualına cavabım isə birmənalı deyil. "Ayaqlaşma bilirmi" cavabı versəm, Ayaz Qəmbərli, Səid Qəni, Tahir İbşov, Firudin Allahverdinin haradan yetişdiyini sualı ilə üz-üzə qalacağam.

- O qapıları hansı üsullarla açmaq olar?

- Sosial şəbəkələri, mətbuatı izləmək, internetdə Google və digər axtarış sistemlərindən istifadə etməklə.

- Niyə, indiyə qədər "musiqi nədir" sualına hələ də konkret cavab vermən yoxdur?

- Bu suala riyazi konkretliklə səciyyələnmək cavab "həyat nədir", "poeziya nədir" suallarına cavab qədərincə mümkünsüzdür və doğru olmazdı. Qədim yunan sözü kimi qələmə verilən "musiqi" sözü "muzalar Sənəti" kimi qəbul olunsada və bu suala musiqi tarixində, demək olar, hər bəstəkarın öz cavabı olsa da, gələn, bu sözün Oksford Lüğətindəki açıqlanmasına üstünlük verək: "Musiqi - insanın, musiqi alətinin, yaxud eyni zamanda hər ikisindən ibarət səslərin elə bir şəkildə birləşməsidir ki, bu birləşmə formanın, harmoniyanın və emosional ifadənin gözəlliyini özündə ehtiva edir."

- Bir az absurd dünyaya varaq: piano ifa edən zaman gözlərinizin qarşısında açılan tablolu bizim üçün rəsvir edin. Təbii ki, bu, musiqidən musiqiyə dəyişir. Amma siz nümunə olaraq birini deyin...

- Yaradıcılıq mətbəxinin detallarını bölüşməyi doğru hesab etməsən də, deməliyəm ki, gözlərim qarşısında hər hansı bir tablounun açılmasını müşahidə etməmişəm. Yaradıcılığın mahiyyətində meditativlik və güclü konsentrasiya olduğundan, çox güman ki, bu tablo yalnız ağ vərəqdən ibarətdir. Dinləyicilərin isə musiqi dinlərkən gözlərinin qabağında hansısa səhnələri gətirmələrinə çox təbii yanaşıram.

- Ədəbiyyatla, fəlsəfə ilə musiqinin əlaqəsindən danışmaq. Sizin, hansı müəlliflərin romanları, hansı filosofların əsərlərinə həm də estetik musiqi kimi baxmaq olar?

- İstənilən kompozisiyada forma, dramaturgiya elementlərinin təzahürünü musiqidə görmək və ya bu prosesi tam tərsinə də müşahidə etmək olar. Fransız simvolist şairi Stefan Mallarmenin "Favnın gündüz istirahəti" adlı mətninə eyniadlı musiqi əsəri yazan impressionist bəstəkar Klod Debussy, premyera baş tutandan sonra şairdən belə bir məktub almışdı: "Konsertdən çıxdım, çox təsirlənmişəm. Sənin mətninə verdiyin musiqi illüstrasiyası yazdığımın yalnız o mənada dissonans təşkil edir ki, sənin musiqinin incəliklə, zənginliklə, hissiyyatla mətnədən daha da dərinə, nostalji və işğın içində doğru gedir." Doğrusu, intellekti artırmaq üçün xeyli oxunmalı müəlliflər var, istəməzdim, burada bir siyahı səsləndirirəm. Üstünlük verdiyim müəlliflərlə maraqlanan oxucularınızla isə ayrıca olaraq bu barədə şəxsən ünsiyyətə açığam.

- Türkər müəllim, sonda gələcək planlarınızdan danışardız...

- İyul ayının sonlarına qədər bu il müxtəlif səpkili əsərlərimin son redaktə işlərini başa çatdırmaq, gələn aylarda isə böyük orkestr üçün bir əsər üzərində işləməyi planlaşdırısam.

Elmin NURİ

"Yaradıcılıq mətbəxinin detallarını bölüşməyi doğru hesab etmirəm"

deməli, musiqi ilə kainatı qucaqlamaq da mümkündür.

- Şərq musiqisindəki mistikanı, irrasionallığı pragmatik Avropa və ABŞ insanı necə qəbul edir?

- Nəzərə alsaq ki, musiqi, ümumiyyətlə, bu anlayışların vəhdətindən ibarətdir, belə bir fikrə gəlmək mümkündür ki, musiqi haqqında Şərq-Qərb tipli fərqləndirmələrin özü mahiyyət etibarilə şərtdir. İnsan qulağı 20 herz səs tezliyi ilə 20000 herz səs tezliyi arasında ki bütün tezlikləri eşitmə qabiliyyətinə malikdir. Qeyd etdiyim bu tezliklərin sahəsi yuxarıdan və aşağıdan azacıq daraldığı halda isə insan qulağı, ümumiyyətlə, narahat olmur, yəni normal qəbul edir.

- Azərbaycanda Xəyyam Mirzəzadə, Aydın Əzimov kimi bəstəkarlardan dərs almırsınız. Burada ki bəstəkarlıq məktəbi musiqinin dünyadakı inkişaf tempi ilə nə dərəcədə ayaqlaşma bilir?

- Qeyd etdiyiniz siyahıya dünyasını çox erkən dəyişmiş gözəl bəstəkarımız İsmayıl Hacıbəyovu da əlavə edərdim. Qələm tutmağı öyrədən ibtidai sinif müəlliminə necə mənədarlıq hissi keçiririksə, eləcə də, Xəyyam müəllimin ilk yaradıcılıq addımlarını professional tərzdə yönəltməsi, mənə də ona qarşı məhərrəm duyğular yaşadır. İsmayıl müəllimdən,

Bu suala "daha çox şəxsi motivasiyaları və "məktəbdən xaric oxu" hesabına yetişdilər", cavabı verməli olsam, o halda da məcburam deyim ki, hazırkı bəstəkarlıq məktəbi nəticə etibarilə dünyadakı inkişaf tempilə ayaqlaşma bilirmi. Hər bir halda, bizlər, Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin yetirmələri, dünya musiqisinin inkişaf tempi ilə nə qədər ayaqlaşma bilsək də, heç şübhəsiz, yaxşı anlayırıq ki, hər iki konservatoriyamızda bəstəkarlıq dərsləri keçən fakültələri tamamilə yenilənməli, dəyişməlidir. Konservatoriya siniflərində rus bəstəkarı Prokofyevi, macar bəstəkarı Bartoku müasir bəstəkar kimi qələmə vermək müəllimlərin yerini, əlbəttə, yeni təfəkkürlü şəxslər, dünya musiqisinin ən yeni istiqamətlərindən məlum olan müəllimlər tutmalıdırlar.

- Sizcə, Azərbaycanda akademik musiqinin geniş kütlələrə açılan qapıları nə üçün qıfıldır?

- Akademik musiqi, ümumiyyətlə, geniş kütlələr üçün nəzərdə tutulmur. Əyləncə xüsusiyyətindən xali olduğu üçün belə musiqi əsasən intellektual dinləyiciyə hesablanır. Bu musiqinin qapıları isə dinləyicilərin üzünə hər zaman açıq olub. Arzu edərdim ki, oxucularınızın hər biri öz-özünə bu sualı versin: dünyanın məşhur musiqiçilərinin, bəstəkarlarının qatıldığı Qara Qarayev müasir musiqi festivallarında dinləyici kimi iştirak edibmi?

Sözə, bədii mətnlərə tarixin bütün dövrlərində ehtiyac olub. Söz – zamanın biləyindən yapışan, onun nəbzini yoxlayan bir təbib olub həmişə. Gərdirsin əli hər yerdən üzüləndə, dünya qələmin gücünə, bədii sözə söykənib. Bunu zaman-zaman sınaqlardan keçən ədəbiyyatımız da təsdiqləyir. Təəssüf ki, yazılan gözəl əsərlərlə yanaşı, bu günün mənzərəsi fonunda yaşayan xaos bir söz bumuna da şahid oluruq. Bu, əsl sözə qiymət verən oxuculara bir xəyal qırıqlığı yaradır. Ədəbi mühitdə yaşayanlar, məsələn, yaşından, təcrübəsindən, istedadından asılı olmayaraq, romançılığa aludə olmağın bu gün bir dəb halını alması, nəticədə sözün urvatdan düşməsi ədəbiyyatsevərləri məyus edir. Belədə yazarlarımızın tarixin dolanbaclarından keçib gəlmiş əsərlərinə bir daha üz tutmağa dərin ehtiyac duyulur. Bu baxımdan, dəyərli ədəbi nümunələrdən örnəklər verməyi planlaşdırmışıq. Beləliklə, Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Ələkbər Salahzadənin şeirləri ilə missiyamızı davam etdiririk.

Damla

Yağışdan-qardan süzülüb
oğrun enir damı damla.
Sevinciylə dəcəl-dəcəl
cingildədir camı damla...

Qanatmadıqca bir üzü
damcılایr haqqın sözü.
Ömrün an-an döyüntüsü,
qaya vaxtın qumu damla.

Yer üstündə, göy altında
dumanın da, buludun da,
vələsin də, palıdın da,
cökənin də tumu damla.

Bir kimsənin yadındamı -
varmıydı səmanın damı?!
Göy altıda hamının damı,
bu dünyada hamı damla!..

Qum

Havaxt ovulmusan ki,
Sonra da qum olmusan?
Sən qummu doğulmusan?
Qum adında gömülmüsən.
Üyünüb qum olmusan!
Qum, dönüb nə olacaqsan?
Sən qummu qalacaqsan?!
Qum,
Sən qəmmi olmusan?
Sən qəmmi doğulmusan?
Hər nə imişsənsə
Dəyişib qəm olmusan.
Qəm,
Sən dönüb nə olacaqsan?
Sən qəmmi qalacaqsan?

1967

Ay aman

Ay aman, nə erkən axşamladı gün
Ay nə tez sonuna çatdı - qurtardı?
Yazın yazıları yozuldu, gördün,
Yay da oxlarını atdı - qurtardı.
Nə tez yelə verdi payız ömrünü -
Xəzəl tonqalları köz-köz qaraldı.
Qış da selə verdi paysız ömrünü,
Papağı şiş dağın qaşında qaldı.
Gün erkən açılıb yumuldu gültək,
ay aman, şən tək ay nə tez doldu?
Fəsilər günləri axıtdı seltək,
şam təkəriylə ilə nə oldu?
Ay sınıb-sıxımb gün kimi keçdi,
ay aman.
Ah, gün də sıxılıb an kimi keçdi...

1999

Vadi adam

Bir adamdı,
adi, adi, adi adam
dilinə batmaz birdən,
lap olsun adı - Adam!
Bir adamdı, hər dəryada ada adam,
hər fəryada tel-tel əsən,
dara düşən dosta-yara
fəda adam.
Bir adamdı,
adidən adi adam.
Yan-yörəsində
iydə də çiçəkləyən,
qanqal da bitib qalan
vadi, vadi,
vadi adam....

2001

Bir az həzin, bir az qərib, sanki mənsiz bir gecədi..

“Eysebio sevinci”

Afrikadan yürürüb
Avropada
topa vurduğu zərbə
açır qapıları,
yırtır torları...
Sevincdən kükrəyərək,
Sevincdən şığıyaraq
qara qollarını açmaq istəyir
Mozambikin üstünə!..

Sevinc girib qoluna,
qara sevinc çırpınır,
qara sevinc parıldayır üz-gözündə,
saçlarında, əllərində, ayaqlarında...

Yiyəsini aşıb-daşır,
Yiyəsini uçurur
bir ürəyə sığışmaz sevinc,
qara vətənlə sevinc,
qara yataqlı sevinc...

...Çömçə ayaqları
qarışdırır buxarlanan nəhəng
qazanı
Stadion uğuldayır,
stadion qaynayır!

Sevinci gözündə inci-inci
gözündən keçir...
Televizor ekranında
qapı titrəyişi,
Afrikadan yürürüb
Avropada
topa vurduğu zərbə...

Düzəlmədi

Gözlədim –
Bu dünya düzələ, bəlkə,
Otuzunda düzəlmədi.
Otuz yazı otuz qışa
Uduzdu da, düzəlmədi...
Döz, dedim,
Bu dünya, bəlkə, düzələ;
Yolum boyu düz getməyə
Bir yerində düzəlmədi.
Qırkımda düzəlmədi,
Qırq birimdə düzəlmədi.
Yüz dedim,
Bircə gün düzələ, bəlkə,
Düz ilə, doğruyla düz gələ, bəlkə;
əyildi ki, əyildi,
əllimdə də düzəlmədi.
Bildim, bala, düzəlmədi,
Qaldım, baba, düzəlmədi,
Öldüm, dədə, düzəlmədi!..

“Dibçəkdəki otlar”

Biçənəkdəki otlar –
tər yaşıl, çiçək tək otlar!
Adları ot içində itib-batar,
qoxuları havanı udar,
yamacı tutar, qalar.
Bu, qoxumu?
Yoxsa kimsə tar çalar?
Bu qoxuda
həzin-həzin sızlayar kamançalar.
Hansı otsa qoxusuyla oxuyar,
hansı gülsə meh əsdikcə
solo oxuyar...

Çiçək ot qoxuyar,
gül ot qoxuyar,
biçənəkdəki otlar,
çiçək tək otlar
qoxuduqca qoxuyar.
Ətriylə, nəfəsiylə oxuyar,
nəğməli bir quşun həvəsilə oxuyar...

Bu şəhərin içində

Xirtdəyəcən
bu şəhərin içində,
baxıram, kəndə baxıram.
Dağlarına çıxıram:
çiçəkləri gözümdəndi,
çayı yenə dizimdəndi,
başından aşır buludu,
kirpiklərim şəh doludu.
Xirtdəyəcən
bu şəhərin içində,
hərdən o kəndə baxıram,
yenə də gözüüm üstədi,
göylərin başım üstədi,
nə olsun, gəndən baxıram?
Deməsinlər: kənd, kənd deyir,
çörəyi dizi üstədi;
xirtdəyəcən
bu şəhərin içində,
o kənd də gözüüm üstədi.

Tənhalıq

Təkəm, deyib deyininə
Təkliliyini duyursan.
Sən özünü niyə belə
Tək yerinə qoyursan?
İçində yaşadıqca
Təklil ürkəkliyini
Tünlüyə çox bürünüb
Gizlətmə təkliliyini.
Təkəm, deyib, hər yetənə
Axı tən ha deyilsən.
Təksən – təkliliylənsən,
Onda tənha deyilsən!..

13 fevral

13 ildən çox olar,
13 fevral - gözlərimdə qaradı,
həm də nədənsə qarlı;
çiyində bir nənə keçir,
çarşablardan qaradır qar,
mən qıraqda bir uşaq,
qırıq bir sözə bəndəm,
13 fevral...
13 ildən çox olar -
kəndimizdən bir qarın keçdiyi.
Nənəm də yox,
elə belə qartıydı.
çarşablardan qar qarayıdı,
ağır-ağır yağırdı qar...
13 ildən çox olar,
13 fevral çiyində
o nənəni aparar,
aparar, aparar,
amma dəfn edə bilməz.
Bir il sonra yenə
başqa 13 fevral alar çiyininə:
çarşablardan qaradır qar,
ağır-ağır yağırdı qar...
mən qıraqda bir uşaq,
qırıq bir sözə bəndəm.

Mənsiz gecə

Ulduzları mürğü döyən
sakit, heysiz bir gecədi.
Ay hardasa itib-batib,
yoxsa göysüz bir gecədi?!
Öz-özünə axır keçir,
qədim, nəfis bir gecədi.
Bir az xəfə, bir az qəfəs
təngnəfəs bir gecədi.
Nə yaxşı ki, sonsuz deyil,
uzun, ensiz bir gecədi.
Bir az həzin, bir az qərib,
sanki mənsiz bir gecədi...

Qar

Elə bil gün o gün, qar o qar,
haradasan?
O günə qar yağar,
o qara qar yağar –
şığırar qara qar.
Qar o qar,
Yağar ha, ha yağar,
o saça, kirpiyə qar yağar,
ağarar, ağarar,
haradasan?
Söyüdlər qaradı,
haradasan?
Saçları ağara-ağara
yayda da düşərəm o qara.
Qurudu, yerində qurudu,
dayanıb qapıda
o qara qarğıyar
bir qarı –
haradasan?
Qar o qar,
baxaram, gözlərim ağrıyar,
izlərim qar altından çıxıyar, çıxıyar.
Çığırar-çığırmaz
üstünə qar yağar,
qar yağar o qara,
o günə qar yağar –
haradasan?!

Azərbaycan əsilli görkəmli türk yazıçısı, siyasətçi və dövlət xadimi Səməd Ağaoğlu (1909-1982) çağdaş Türkiyədə memuar ədəbiyyatının aparıcı nümayəndələrindən biri kimi tanınır. Onun oxuculara təqdim olunan "Atamın dostları" kitabında atası, XX əsrin ilk onilliklərində Azərbaycanın və Türkiyənin fikir həyatında müstəsna xidmətləri olmuş Əhməd Ağaoğlu (1869-1939) ilə türkçülük hərəkatında, sənət və siyasət aləmində, yeni Türkiyənin qurulması uğrunda mübarizədə çiyin-çiyinə addımlayan bir sıra şəxsiyyətlərin portretləri yaradılıb. Müəllifin əsasən ad çəkəndən son dərəcə səciyyəvi cizgilərlə rəsm etdiyi bu portretlər həmin şəxslərin, eləcə də Əhməd Ağaoğlunun həyatının, mübarizə və ideallarının bir sıra xüsusiyyət və keyfiyyətlərini aşkara çıxarır.

Səməd AĞAOĞLU

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Bir dövrün simvolu

Radionun, ölümünü "fikir adamı" əvəzinə "düşünür", "natiq" yerinə "konuşmacı" kimi əcaib kəlmələrlə xəbər verdiyi bu adam üzvləri hafizəmdə atamla birlikdə canlanan Ömər Naci, şair Mehmet Emin Yurdaqul, Xalidə Ədib, Cəlal Sahir, Ziya Göybalp, Yusif Akçura kimi insanlardan biri idi.

Radionu söndürüb, keçmişin yarıqaranlıq, bəzən parlaq və işıqlı, bəzən isə insan kölgələri ilə dolu koridorlarını gözlərim önünə gətirdim. Molla Güranıdəki köşk, Sərracxanabaşındakı mülk, Bəyaziddəki Türk Ocaqları səhnəsi, Ankaradakı Keçiöran bağlarının qırmızı kirəmitli damları, Doqquzuncu Böyük Millət Məclisinin tribunası və yüzlərlə adam... Aralarında ortasından çox diqqətlə iki yana ayrılmış gözoşayan ağ saçların çərçivələdiyi düzgün, bəyaz, amma günəşdən bir az yanlı qaralmış, tunca çalan üzünə, son dərəcə şirin baxışına, şabalıdı gözələrinə, incə dodaqlarının üstünü xəfifcə qumrallaşdıran bıqlarına heyranlıqla baxdığım bir nəfər var. Səsinin ahəngi, danışığı, xəyalları, zarafatları çox xoşuma gəlir. Atamın dostları arasında öz yeri olan bu adama bacı-qardaşlarım və mən "əmi" deyər müraciət edirik.

Həm də anamın rəfiqəsi olan böyük bacısı, Türkiyənin ilk qadın xeyriyyə cəmiyyətlərindən birinin rəhbəridir. Mən şahid də yığılsa, heç kimi həmin qadının bu əminin bacısı olduğuna inanmırdı bilməzdi. Bir-birindən yerlə göy qədər fərqlənirdilər. Qadın qısaobdu, şişman idi. Güclə nəfəs alırdı. Qardaşı isə arıq, uzun, şüvül kimi adamdı. Bəlkə də, aralarında fərq atadan bir, anadan ayrı olduqlarına görə idi. Atasının çox övladı vardı - az qala qırxa yaxın oğul-qız. Amma bu qələbəliyin içində atamın dostuna bənzəyəni, demək olar ki, yox dərəcəsinə idi. Anası - balacaboylu, həmişə tələsə-tələsə danışan, yetmiş yaşına gəlib çatsa da, yenə gənc və utancaq qız təsiri bağışlayan ixtiyar qadın bir gün anama oğlunun doğum macərəsini danışdı. Məni tez-tez güldürən çərkəz şivəsi ilə söylədiklərini bir kənarda oturub dinləyirdim.

Atamın dostları

Qarındakı körpəni dünyaya gətirmək istəmişim. Sonda dərman tapır. Bir gecə səhərə yaxın, dan yeri ağararkən pəncərəni açıb Allaha yalvarır:

"Bilirəm ki, görəcəyim iş günahdır. Amma bu uşağı doğmaq istəmirəm. Keç günahımdan!"

Birdən əlləri titrəmiş, dərman şüşəsi yerə düşüb qırılmışdı. "Allahın işarəti idi bu, - deyirdi. - Mənə yeni övladımı dünyaya gətirmək üçün beləcə əmr göndərdi".

Atamın dostu həmin hekayəni nəzmə çəkmişdi. Tez-tez oxuyurdu. Yenə özünün dediyinə görə, atası bayramdan-bayrama uşaqlarını bir araya toplayar, bəzilərinin adını xatırlamasa da, üzvlərini dəqiq yadda saxladığını nümayiş etdirərək hədiyyələrini paylardı.

Xorxordakı¹ böyük mülk bir faytonun keçəcəyi qədər iri qapısı, geniş pilləkənləri, hər mərtəbədə böyük salonları, otaqları və hər tərəfi ağzına qədər doldurmuş çəşidli əşyaları ilə mənə nağıllardakı ucu-bucağı görünməyən nəhəng sarayları xatırladırdı. Bu mülk tələsə-tələsə günə qədər atamın dostunun şəxsiyyətini Tənzimata bağlayan bir tarix parçası idi. Daha sonra, Mütarikə illərində kirayənişin kimi qaldığımız və yenə eyni yerə yaxın olan Hacı Akif Paşa mülkü kimi Xorxordakı saray da hələ Tənzimata qədər Qərbə məxsus rahatlıq və süs içində şərqli ruh ilə yaşayan insanlarla dolu idi.

Evin xanımları vardı, yanlarında isə cariyələr, otaq xidmətçiləri. Fransız kralı Luinin² dövrünün mebelləri və Napoleon dəbinə uyğun kresloların arxasında əsl ərəb, əsl türk zövqü ilə sədləflə işlənmiş güzgülər yan-yanı sıralanırdı. Avstriya, fransız, italyan qobelenləri, Türkiyə, İran, hind, Anadolu xalıları üst-üstə qalmaqaldı. Divarlardan tanınmış xəttatların yazıları, Qərb rəssamlarının əsərləri asılmışdı.

Xanımlar, bəylər çarpayılarda, cariyələr, nöqərlər isə yerdən salınmış yorğan-döşəkdə yatırdılar. Mülkün ağaları səhərlər işə gedərkən əyilərinə o zaman "İstanbul" adlanan fraka bənzəyən uzun kostyumlar geyir, axşam evə dönər-dönməz çiyinlərinə cübbə salıb başlarına balaca qırmızı fəs qoyardılar. Kiçik xanımlar musiqi, bəzən fransız dili və naxış dərsləri keçirdilər. Kiçik bəylər hər b məktəbinə, yaxud Qalatasaray liseyinə³ yazılırdılar. Atası da ona Qalatasarayda təhsil vermək istəmişdi. Çünki o vaxtlar Qalatasaray dövrün Qərb dünyasına açılan yeganə sivil pəncərəsi sayılırdı. Bu təlim-tərbiyə ocağı Tənzimat paşasının oğlu və nəvəsi üçün böyük universitet təhsilində idi. Atamın dostu ayağının birini, ruhunun isə əksər təmayül və alışqanlıqları ilə həyatını Xorxordakı malikanəyə bağlı şəkildə başa vurdu və ömrünün sonuna qədər böyük bir dövrün - Osmanlı imperatorluğunun son illərinin diqqətçəkən simvollarından biri kimi qaldı.

Onunla bağlı xatirələrim Türk Ocağının salonları və səhnəsi ilə birdən-birə daha da canlı şəkil alır. Ocağın mərkəzi binası Bəyaziddə yerləşirdi. Böyük bir bağ içində tikilmiş əski malikanə idi. İndi yerində kinoteatr, mağazalar, restorantlar var. Səhnənin üzünə bağ açılırdı. Bəzən axşamlar atam anamı, xalamı, biz bacı-qardaşları götürüb ora aparırdı. Üzləri açıq xanımların kişilərin arasında oturub teatr seyr etdikləri ilk yer, mühafizəkərliliklə tərəqqinin çarpışmasında ikincinin həmişə zəfər qazandığı böyük səhnə burada idi. Birinci Dünya müharibəsi illərində Türk Ocaqları milliyətçilik fikri qədər mədəni hərəkatın da sarsılmaz qalalarından birinə çevrilmişdi.

Gələcək xanımı hələ 15 yaşında ikən Ocaqların səhnəsində şair Mehmet Eminin "Ey iynəm, tik" şeirini, yanılmıramsa, Musa Sürəyyanın⁵ bastəsi ilə oxuduğu zaman onun qəlbinə yol tapmışdı.

Ankaradakı Keçiöran, Milli Mücadiləyə qatılan Ziya Göybalp, Əhməd Ağaoğlu, Yusif Akçura, Həsən Fərid Cansevər⁶ və atamın bu dostu kimi idealist türkçülərin yan-yanı yaşadığı yer idi. Doğrudur, bu qonşuluq sadəcə bir-iki il davam etmişdi. Amma həmin dövr həyatlarının ən məsul dövrünün bir parçası idi. Ömürləri boyu ardınca qoşduqları fikir artıq dövlət siyasətinə çevrilmişdi. Türk millətçiliyi bir ölüm-dirim qovğasından qalıbiyyətlə çıxmışdı. Qərb mədəniyyətinə doğru iri addımlarla irəliləyirdi.

Ankaranın o zamankı liderlərinin böyük əksəriyyəti Cankayada məskən salmışdılar. Keçiörandə Rəcəb Pekər, Kazım Özalp⁷, Topçu İhsan kimi yüzdəyüz siyasətçilərlə Ziya Göybalp, Əhməd Ağaoğlu, Yusif Akçura, atamın haqqında söz açdığım dostu kimi yarı siyasətçi, yarı fikir adamları toplaşmışdı. Atatürk Cankayaya daha böyük üstünlük verirdi. Ankaranın bu hissəsinin tez bir zamanda yeni evlər, yollar, caddələr, parklar, bağlarla abadlaşmış inkişaf etməsinin yanında Keçiöranın ilk sahibləri olan katolik ermənilərdən qalma üstü qırmızı kirəmitli daş evləri, daş döşənmiş yolları, meyvə ağacları və üzüm tənəkləri ilə süslənmiş yaşıllığı nəticəsində yaylaq kimi bir yerə çevrilirdi. Bu bağlarda ən birinci ev alan atam olmuşdu. Ardınca o birilər də gəldilər.

¹ Xorxor (Horhor) – İstanbulun Fatih və Aksaray rayonları arasında tarixi məhəllə.

² Fransız kralı XVI Lüdovik (1754-1793) nəzərdə tutulur.

³ Qalatasaray liseyi – Osmanlı imperatorluğunun, tarixi 1715-ci ilə gedib çıxan ən qədim təhsil müəssisələrindən biri. 1868-ci ildən fransız dilində təhsil verən Məktəbi-Sultani kimi yenidən qurulmuşdu. 1927-ci ildən Qalatasaray liseyi adlanır.

⁴ Əhməd Camal Paşa (1872-1922) – Osmanlı hərbiçisi və siyasətçi. İttihad və Tərəqqi hərəkatının liderlərindən və İkinci Məşrutəyə dönəmində imperiyaya rəhbərlik edən və "Üç paşalar hakimiyyəti" adlanan Triumviratın üç üzvündən biri.

⁵ Musa Sürəyya (1884-1932) – türk klassik musiqisinin tanınmış nümayəndəsi.

⁶ Həsən Fərid Cansevər (1891-1969) – türk fikir adamı, həkim və yazıçı. Türk Ocaqlarının qurucu üzvlərindən biri. 1944-cü ildə türkçülük baxışlarına görə mühakimə olunmuşdu.

⁷ Kazım Fikri Özalp (1880-1964) – türk hərbiçisi, siyasi xadim, Qurtuluş Savaşındakı Atatürkün yaxın silahdaşlarından biri.

Davamı gələn sayımızda

Tərcümə edən:
Vilayət QULİYEV, professor

Bu səhifəni uşaqlar, yeniyetmələr üçün hazırlamışıq. Amma bu, heç də o anlama gəlməsin ki, səhifəmizi oxuyarkən böyüklər nəyə öyrənməyəcək. Mütləq öyrənəcəklər. Çünki elm öyrənmək, savad almaq insanın əbədi, həmişəcavan arzularındandır. Bəşəriyyət zaman-zaman adamları iki yerə bölüb: savadlılara və bisavadlılara. Bütün sivilizasiyalar ona görə sivilizasiya olub ki, içindəki savadlı kəsim, düşünən insanlar artıb, fərqli bir mədəniyyət yarada bilib.

Müasir dövrdə elmə, biliyə can atmaq daha vacibdir, çünki dünyə kimi qarşımızda bir sirr olaraq qalan çox mətləblər artıq çözülməmişdir, bildiklərimiz artır, bilmədiklərimiz azalır. Amma nə qədər öyrənsək də, bilmədiklərimiz bildiklərimizdən qat-qat çox olaraq qalacaq.

Səhifəmizi müntəzəm izləsəniz, minlərlə mürəkkəb sualın sadə cavabını tapacaqsınız. Bu mətləblərin əksəriyyəti ilə orta məktəbdə rastlaşmışıq, amma, təəssüf ki, dərslərimizin, nədənsə, həmişə qəliz olan elmi dili ucbatından çox şey əxz edə bilməmişik. Biz heç də o iddiada deyilik ki, "Hər suala bir cavab" rubrikamızı izləyə-izləyə savadlanacaq, alim olacaqsınız. Məqsəd uşaqlarımızın dünyagörüşünü genişləndirmək, onları həmişə diqqət mərkəzində olan maraqlı həmsöhbətə çevirməkdir.

İlqar ƏLFI

İlk musiqi necə yaranıb?

Musiqinin yaranmasına həsr olunmuş çoxlu əfsanə var. İncildə bütün musiqiçilərin əcdadı İuvalın adı çəkilir. Qədim bir ispan kitabında deyilir ki, bir dəfə İuval dəmirçi Tuvalkainin emalatxanasında olanda diqqət yetirir ki, usta çəkici zindana vuranda müxtəlif yüksəklikdə səslər çıxır. O, həmin səsləri təqlid etməyə çalışır və oxumaq öyrənir.

Yunan miflərində tütəyi ixtira edən Pan adlı bir çobandan söz açılır. Bir dəfə Pan qamışlıqda oturub bir parça qamış götürərək üfürürmüş. Bir də görür ki, qamışdan keçən nəfəs qüssəli, həzin səslər çıxır. O da müxtəlif uzunluqda qamışlar kəsib onlardan dəstə bağlayır və nəticədə gözəl bir musiqi aləti yaranır... Əlbəttə, bunlar yalnız əfsanədir.

Görünür, müxtəlif musiqi alətləri ibtidai insanlarda da olub. Lakin onların musiqisi yalnız əyləncə deyildi. Musiqi onların həyatında çox böyük rol oynayırdı. Musiqinin ən qədim növü olan xalq musiqisi, qeyri-peşəkar müqənnilər öz mahnılarını fikirləşməyə başlayanda yaranırdı.

Qədim yunanlar musiqini poeziya və dramatik incəsənətlə bir tuturdular. Onlar arfa, lira, fleyta kimi alətlərdən istifadə edirdilər. Musiqi sənəti Avropada özünün inkişafına görə erkən xristian kilsəsinə minnətdardır.

Bir müddətdən sonra kilsə musiqisindən yeni forma və istiqamətlər yarandı və musiqi incəsənətin aparıcı növlərindən birinə çevrildi.

İlk musiqini yazan kim olub?

Yəqin ki, ibtidai insanların da öz musiqisi olub. Lakin onların çıxardığı səslər müasir səslərdən çox fərqlənirdi. İbtidai musiqi uzun və uca səslə inilti, çığırta, ulartı kimi səslərin sintezindən ibarət idi. Oxuma rəqslərlə, əlçalma və təbil zərbələriylə müşayiət olunurdu. Xalq musiqisi əslər boyu mövcud olaraq ağızdan-ağıza keçir, nəsil-dən-nəslə ötürülürdü. Artıq neçə əsrlərdir ki, müxtəlif insanlar musiqi də bəstələyir.

Bütün qədim mədəniyyətlərdə: yunanlarda çinlilərdə, hindlilərdə, misirlilərdə, assuriyalılarda və yəhudilərdə musiqi olub. O musiqi əsas etibarilə bizim müasir musiqimizə bənzəmirdi. Yunanlar notları bir yerdə yığaraq müasir qammlara bənzəyən mürəkkəb musiqilər fikirləşirdilər. Həmin musiqi parçalarını yazmaq üçün onlar əlifbanın işarələrindən istifadə edir, həmin işarələri sözlərin əlaqədar işarələri üzərində yazırdılar. Yunanlardan və musiqini onlardan götürən romalılardan sonra musiqinin inkişafında əhəmiyyətli rolunu xristian kilsəsi oynadı. Müqəddəs Ambroz və Müqəddəs Qriqori sadə oxuma adlanan musiqi üslubunun əsasını qoydu.

Hər suala

Bu üsulla oxumada notlar bir-birinin ardınca gəlirdi ki, bu da hələ qədim yunanların işləyib hazırladığı metodla üst-üstə düşürdü. Kilsədə musiqi ilə məşğul olanlar da musiqini yazılı qeyd etməyi öyrəndilər. Musiqinin müasir yazı qaydaları isə özünün başlanğıcını elə həmin qədim sistemdən götürür.

1600-cü ildə Cakopo Peri "Evratika" adlanan ilk operasını yazdı. Sonralar Monteverdi kimi bəstəkarlar yalnız operalar deyil, həm də instrumental musiqi yazırdılar – məsələn, skripka üçün. Ardınca saray rəqsləri, karnaval və teatr tamaşaları üçün də musiqi yazılmağa başladı. Bir müddətdən sonra isə musiqisindən bugünkü dahi bəstəkarlar meydana gəldi - Bax, Gendel, Haydn, Motsart, Bethoven...

Akkordeonu kim ixtira edib?

Akkordeon dəmirçi körüyü prinsipi ilə düzəlmiş musiqi alətidir. Səs ondan metal təbəqələrdən keçən hava hesabına çıxır. Bu alətin inkişafı uzun illər çəkib. Akkordeonun bir hissəsi olan metal təbəqələrdən ilk dəfə qədim çinlilər tərəfindən "Çenq" adlanan musiqi alətinə istifadə olunub.

16-cı əsrdə körüklərdə ağac çərçivələrdən istifadə etmək ideyası yarandı. Körükləri basıb-buraxanda təbəqələri vibrasiyaya gətirən hava axını yaranır və həmin təbəqələrlə əlaqədar olan dillərə basılır. Bu təbəqələrin vibrasiyası akkordeonun səsinə əmələ gətirir. Yalnız akkordeonda deyil, həm də pianolarda istifadə olunan dilləri isə XII əsrdə ixtira ediblər.

Müasir akkordeonun əcdadı sayıla bilən ilk musiqi aləti Damian adlı bir avstriyalı 1829-cu ildə hazırlayıb. 1910-cu ilədək konsert akkordeonu adlanan bu alət yalnız Avropa ölkələrində tanınırdı. Sonra o, Amerika estradasında görünürdü. O zamandan etibarən akkordeon xeyli təkmilləşdi və 1937-ci ildə ilk dəfə simfonik orkestrin tərkibində çıxış etdi. Konsert akkordeonunun bir tərəfində 120 bəm dili, digər tərəfində 41 zil dili olur.

Təbili kim ixtira edib?

Bir və ya bir neçə ixtiraçı tərəfindən düzəldilən musiqi alətlərindən fərqli olaraq, təbil hələ ibtidai icma quruluşundan var. Əksəriyyəti tarix səhnəsini artıq çoxdan tərk etmiş ən qədim xalqlar dünyanın hər yerində cürbəcür təbillərdən istifadə edirdilər. Görü-

nür, ilk təbil qəbilənin üzvlərini bir yerə toplamaq üçün istifadə olunurdu.

Bu, təxminən, hərbi signala bənzər bir alət sayılırdı.

Bir müddətdən sonra təbil ibtidai insanların "şər ruhlarla" mübarizədə istifadə etdikləri musiqinin əsas tərkib hissəsinə çevrildi. Həmin insanlar üçün təbilin səsi dini anlam daşıyırdı.

Bir çox mərasimlər rəqsin müşayiəti ilə davam etdiyi üçün təbil çox münasib alət idi. İbtidai insanlar müxtəlif materiallardan düzələn təbillərdən istifadə edirdilər.

Bu alətlərin bəziləri içiboş ağac gövdələrinə çəkilən heyvan dərilərindən ibarət olurdu. Bambuk təbillər içiboş bambukdan kəsilən uzun parçalardan düzəldilir, həmin parçalara ağacla zərbə endirib, səs çıxarıldı. Bəzi insanlar yerdə uzanaraq öz bədənlərinə zərbələr endirirdilər ki, təbil səsinə bənzəyən səslər çıxarsınlar! Qədim misirlilər də təbillərdən geniş istifadə edirdilər.

Tipik Misir təbili iri deyildi, onu əllə götürürdülər. Qədim yəhudilərdə də dəflərin bir növü olan təbillər vardı, onları çubuqla çalırtdılar. Çinlilərdə, yaponlarda da təbildən hələ lap qədim zamanlardan istifadə edirdilər. Amerika hinduları təbillərdən tək səs signal vermək, yaxud rəqsləri müşayiət etmək üçün deyil, həm də havanın necə olacağını qabaqcadan söyləmək üçün istifadə edirdilər! Yağışlı hava yaxınlaşanda təbilə çəkilən dəri dartılır, onun səsi başqa cür çıxırdı...

İlk səs yazısı nə vaxt yaranıb?

İlk səs yazısını 1877-ci ildə Tomas Edison qeyd edib. Onun ilk səs yazma maşını üstündəki dəstək vasitəsilə çevrilən silindrdən ibarət idi. Onun üstündə həm də qıfənzər bir element və ucuküt iynə vardı.

Həmin qıf kimi detalın dar ağzında nazik membran dururdu. Qıfın geniş ağzından girən səs, üzərinə iynə bərkidilmiş membranı titrədirdi. İynə səsin təsiri altında yuxarı-aşağı hərəkət edirdi.

Silindrin üzərinə isə nazik qalay təbəqə - folqa çəkiliydi. İynə bu təbəqədə özünə yer eləyir, qıfıla iynə isə dəstəyi çevirdikcə silindr boyu aramla hərəkət edirdi. Beləliklə, silindrin ətrafında dəfələrlə dolanan iynə folqada iz salırdı. Kimsə ağzını həmin qıfa tutub danışanda, yaxud mahnı oxuyanda iynə yuxarı-aşağı hərəkət edirdi və aşağı düşəndə açdığı ciğır daha dərin, yuxarı qalxanda dayaz olurdu. Ciğırın dərinliyinin dəyişməsi danışarkən, yaxud oxuyarkən yaranan səs dalğalarını əks etdirirdi.

Səsin yazılması prosesi belə gerçəkləşirdi. Həmin səsi oxutmaq üçün səs qıfı iynəni ciğırın əvvəlinə yerləşdirirdilər. İynə ciğırda hərəkət edəndə, nazik membranı səsin yazılması zamanı olan ardıcılıqla vibrasiyaya məcbur edirdi. Bu isə qıfda havanın titrəməsinə səbəb olur və nəticədə bayaq səslənən səsi xatırladan səs eşidilirdi!

İlk fotonu kim çəkib?

İnsanın ətrafında gördüklərini əbədiləşdirmək həvəsinin neçə yüz illər yaşı var. XI əsrdən XVI əsrdək kamera-obskur adlanan bir qurğu olub. Bu qurğu fotoqraf makinasının əcdadı olub. Kamera-obskur vasitəsilə təsvir, kağızın üzərinə proyeksiya olunurdu. Onun konturlarını adi qələmlə çəkməklə həmin təsvirin dəqiq surətini almaq mümkün idi. 1802-ci ildə Uecvud və Hamfri adlı iki ixtiraçı irəliyə doğru böyük bir addım atdılar. Onlar kontakt çapı vasitəsilə şüşə üzərindəki təsvirlərin siluetlərini azotlu gümüşlə örtülmüş kağızın üzərinə köçürə bildilər. Lakin həmin təsvirləri qoruyub saxlaya bilmədilər.

1816-cı ildə Cozef Neps neqativ təsvir əldə etməyə imkan verən fotoaparət düzəltdi. 1835-ci ildə isə Uilyam Talbot daimi təsvir ala bildi. Talbot neqativlərdən pozitiv təsvir alan ilk şəxs idi. O, bununla yanaşı foto çapını da ixtira etdi və 1844-cü ildə fotoşəkillərlə illüstrasiya olunmuş kitab da nəşr etdi. O zamandan etibarən bu sahədə yeni-yeni ixtiralarla yol açıldı.

Hamının yaxşı tanıdığı Kodak fotokamerası bazarda 1888-ci ildə göründü. Bax, müasir fotoqrafiya o zamandan başlanır. Fotoqrafik proseslərdən çoxu bu fakta söykənir ki, işığın təsiri altında gümüş nitritləri qaralır. Bu prosesi isə XVII əsrin kimyagərləri təsadüfən açmışdı. Onlar adi metalları qızıla çevirmək üçün təcrübələr aparırdılar.

İlk kitab nə vaxt yazılıb?

İnsana neçə minilliklər lazım oldu ki, müasir kitabları, heç olmasa, uzaqdan-uzağa xatırladan bir şey yarada bilsin. Ona görə də biz ilk kitab haqda danışanda nəyə başqa bir şeyi nəzərdə tutmalıyıq. Əslində bizə bəlli olan ən qədim kitablar müasir anlamda heç kitab deyildi. Neçə min il əvvəl babillilər və assuriyalılar gil lövhələr düzəldirdilər. Bu lövhələrin üzərində saxlamaq istədikləri qeydləri yazırdılar. Ucu itilənmiş çubuqlarla hələ nəm olan gildə mixi işarələr qoyurdular. Bu işarələrə ona görə mixi deyilir ki, bütün işarələrin elementləri bir dənə mıxşəkili işarədən əmələ gəlirdi.

Babillilər bu lövhələrin xarab olmaması üçün onları sobalarda yandırıb kaşıya çevirirdilər.

Bəzən bu yazılar uzun olur, onları qeyd etmək üçün belə gil lövhələr çox işlənirdi. Belə lövhə dəstələrini hardasa kitabda saymaq olar. Qədim misirlilər isə kitab barədə bizim müasir anlayışımıza bir xeyli yaxınlaşdılar. Onlar papirus adlanan qamışdan qaba kağıza bənzər bir şey hazırlayırdılar. Bu vərəqlər əllə hazırlanırdı, bundan sonra açıq-sarı rəngdə vərəqlər uzun zolaqlar şəklində birbirinə yapışdırılırdı, lap axırda da ağac, yaxud sümükdən hazırlanan çubuqlara sarınırdı. Suda həll edilmiş hisdən düzəldikləri məhluldan mürəkkəb kimi istifadə edərək misirlilər şeirlərini, hekayələrini, cürbəcür məlumatları heroqliflərdən (onlara həm də "şəkili yazılar" deyilir) istifadə edərək həmin papiruslara yazırdılar. Həmin sarmalarda yazmaq rahat olmadığından bəzən qeydlər ayrı-ayrı vərəqlərdə aparılırdı. Sonra bu vərəqlər bir yerdə bağlanırdı və təxminən kitab kimi bir şey əmələ gəlirdi.

Qədim dünyanın digər xalqları, o cümlədən yunanlar və romalılar da kitablarını misirlilər kimi, çubuğa sarıyırdılar.

Kitab çapını kim ixtira edib?

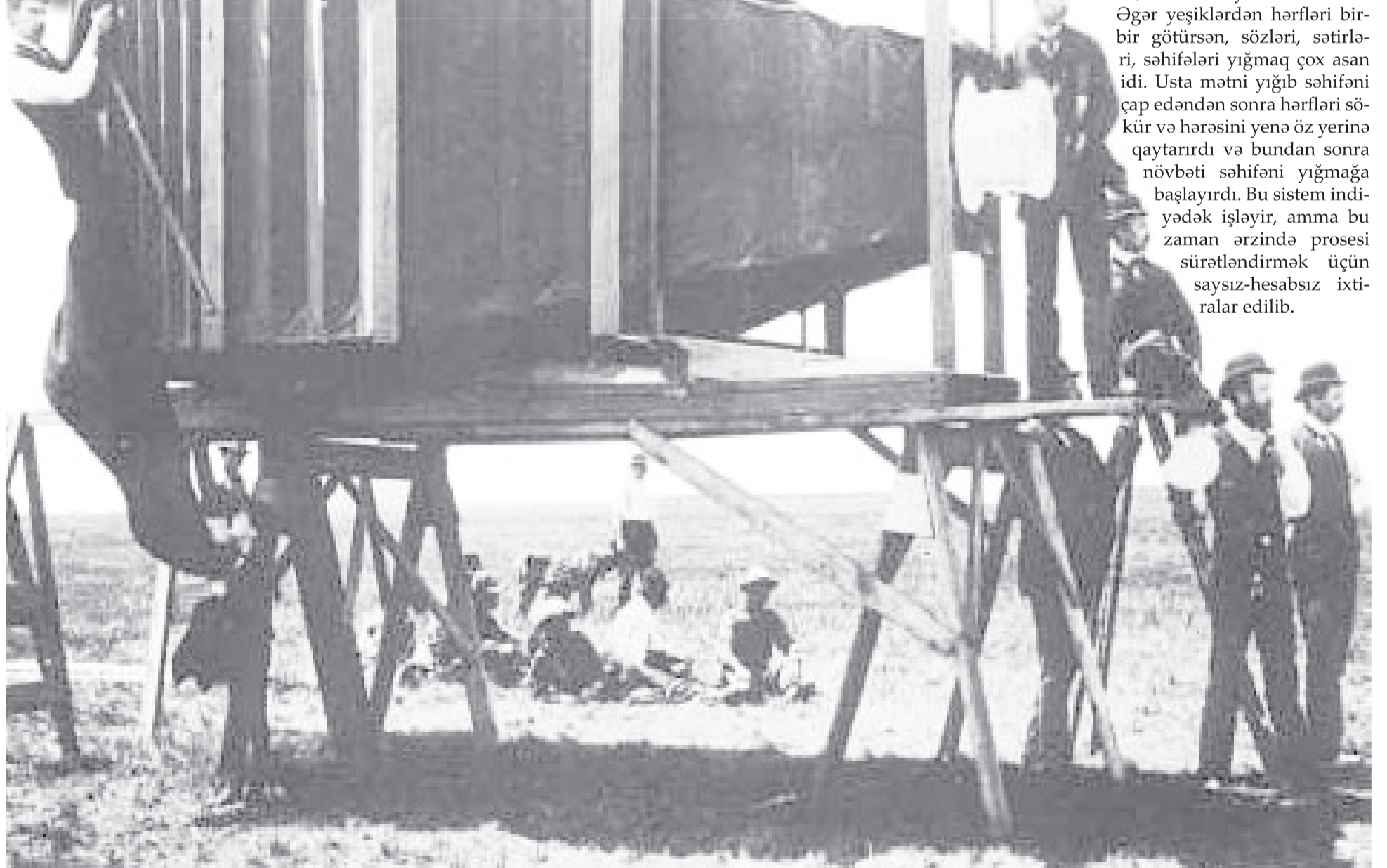
Çap üsulu hansısa təsvirlərin təkrar olunması məqsədiylə V əsrdə çinlilərdə və yaponlarda yaranıb. O zamanlar və ondan sonrakı neçə əsrlər ərzində kitab o qədər nadir bir şey idi, oxumağı o qədər az adam bilirdi ki, bu səbəbdən özünün şəxsi kitabı olan adamlar lap az idi və buna görə də kitab çapına əslində ehtiyac olmurdu.

İlk kitab nəşrləri klişə, yaxud basmaqəlib kimi ağac lövhələrdən istifadə edirdilər. Onların üzərində şəkillər qazılır, sonra bu formalara rəng çəkilib və o zamanların yəndəmsiz preslərinin köməyiylə həmin təsvir kağıza köçürülürdü. Sonralar şəkilləri sözlə şərh etməyə başladılar. Amma sözlər də gərək basmaqəlibdə qazılırdı. Hər ağacın üzərində hərflər qazmaq kimi ağır prosesi asanlaşdırmaq üçün yeni üsullar lazım idi.

Təxminən min il keçdi ki, yazılı sözü təkrar-təkrar nüsxələməyə imkan verən real dəyişikliklər əmələ gəlsin. Bunun üzərində bir çox ixtiraçılar çalışırdı. Belə hesab edirlər ki, problemi ilk olaraq İohann Qutenberq adlı Mayns şəhərindən olan bir çapçı həll edə bildi. Qutenberqin ağına gəldi ki, metal hərlərdən istifadə etsin. Bu üsul vasitəsilə o, özünün ilk kitabını – məşhur Qutenberq İncilini 1453-1456-cı illər arasında çap etdi.

Qutenberqin şriftləri kassada, hər hərf ayrıca saxlanırdı. Əgər yeşiklərdən hərləri bir-bir götürsən, sözləri, sətirləri, səhifələri yığmaq çox asan idi. Usta mətni yığıb səhifəni çap edəndən sonra hərləri söküür və hərəsini yenə öz yerinə qaytarırdı və bundan sonra növbəti səhifəni yığmağa başlayırdı. Bu sistem indi yədək işləyir, amma bu zaman ərzində prosesi sürətləndirmək üçün saysız-hesabsız ixtiralar edilib.

bir cavab

Moskvada beşinci müasir incəsənət festivalı başlayır

İyulun 16-da Rusiya paytaxtında "Forma" adlı Beşinci Moskva müasir incəsənət festivalı keçiriləcək. "Pravda" Mədəniyyət Mərkəzində baş tutacaq festivalda müxtəlif musiqi kollektivlərinin çıxışları, elektron-musiqi alətləri ifaçılarının müşayiəti ilə sənət əsərlərinin nümayişi, art-market təşkil olunacaq.

Musiqi parçalarının gitara və elektron alətlər üçün xüsusi olaraq quraşdırılmış iki səhnədə səsləndirilməsi nəzərdə tutulub. Gitara ifaçıları arasında dünyaca məşhur qruplar var. Elektron alətləri üzrə çıxışları da dinləmək imkanı yaranacaq.

Tamaşaçılar Oleq Kulik, Nastya Belova, Pavel Arsenyev kimi tanınmış rəssamların, "Texno-poeziya" kooperativi, "BAZA" institutu üzvlərinin rəsm əsərləri ilə də tanış ola biləcəklər.

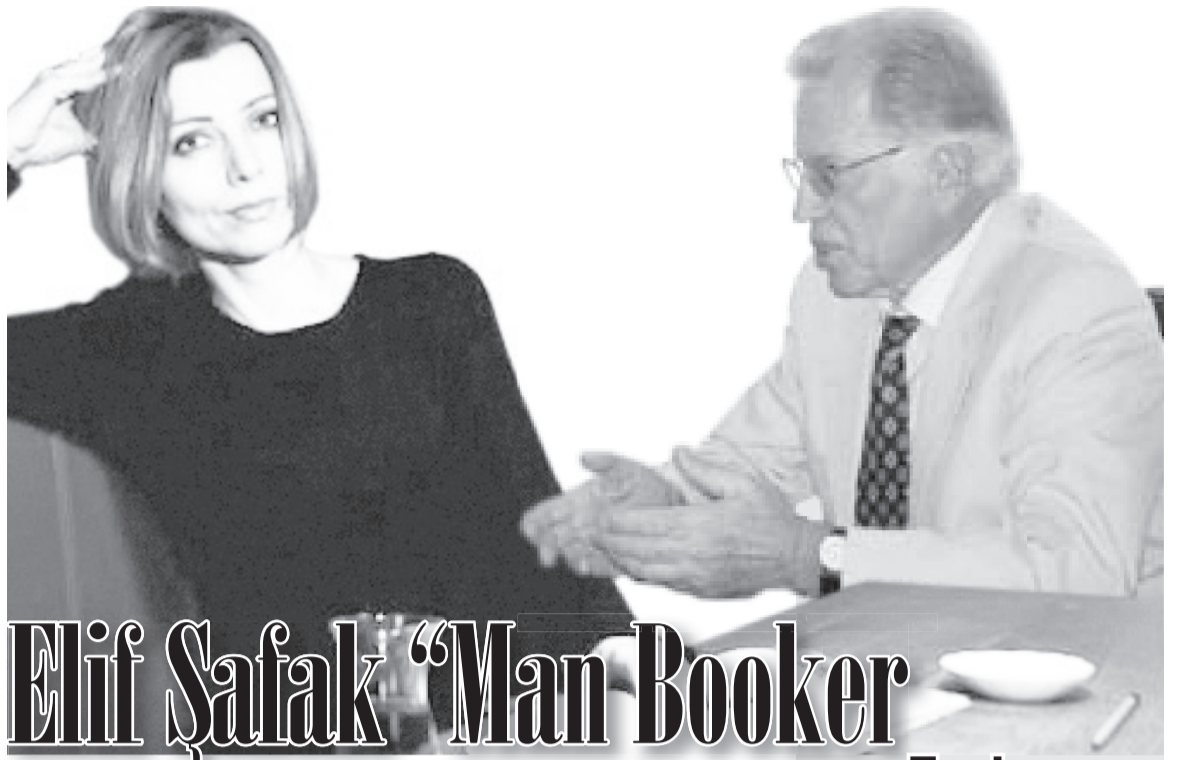
Art-marketdə müasir rus rəssamlarının əsərlərinin satış-sərgisi təşkil olunacaq.

Oxucuların nəzərinə

Tərcümə Mərkəzinin nəşr etdiyi (Xuan Rulfo – "Pedro Paramo", Matilda Urrutia – "Pablo Nerudayla yaşanan ömür", "Latın Amerikasına romanı", "Xilas yolunun yolçuları", "Bəşəri poeziya", Ernest Heminqvey – "Qadınısız kişilər", Akutaqava Rünoske – "Tanrıların istehzası", Jasmına Mixayloviç – "Xəzər dənizinin sahillərində", "Serbcə-Azərbaycanca lüğət", "Sözün Aydını", Oljas Süleymenov – "Az-Ya", "Candles (101 verses)" (şeir antologiyası), "Çexovdan Markesə qədər", "Modianonun seçilmiş əsərləri", "Boliviya gündəliyi", "Bizim həyatımız - bir şəhər damlası" "7 pyes", Nəci Məhfuz - "Bildirçin və payız") kitabları şəhərin aşağıdakı kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

- Akadem. Kitab mağazası
- Kitab klubu mağazası
- Akademiya Kitab Mərkəzi
- Kitabevim.Az mağazası
- (28 may metrosu ətrafındakı kitab mağazaları)

Elif Şafak "Man Booker International"ın münsifi oldu

Elif Şafak Edinburq Beynəlxalq Kitab Festivalı çərçivəsində keçirilən "Man Booker International - 2017"-nin münsiflər heyətində təmsil olunub. Nik Barleyn rəhbərlik etdiyi İngiltərənin bu nüfuzlu ədəbi mükafatının qalibini türkiyəli yazarla birlikdə ingilis yazıçı-tərcüməçisi Daniel Hahn, şair Helen Mort, nigeriyalı yazıçı Çika Unigve müəyyən ediblər.

Ədəbiyyat sahəsində dünyanın ən mötəbər mükafatlarından olan "Man Booker", İngiltərə və İrlandiya Respublikası vətəndaşı olan yazarların ingilis dilində qələmə aldıkları əsərlərə verilir.

İndiyə kimi iki ildən bir təşkil edilən mükafatlandırma mərasimi artıq hər il keçiriləcək. Daha əvvəl "Man Booker" Beynəlxalq Mükafatına İsmail Qəderə (2005), Çinua Aqebe (2007), Elis Munro (2009), Filip Rott (2011), Lidia Davis (2013), Mazslo Krajnahorkai (2015) layiq görülüb. "Beynimdəki qəribəlik" adlı romanıyla Orhan Pamukun da finala qədər gəldiyi builki müsabiqədə "Vegetarian" adlı romanıyla koreyalı yazar Hang Kang qalib olub.

Səddam Hüseyinin əsəri ingiliscəyə tərcümə olunur

İngiltərənin "The Guardian" qəzetinin məlumatına görə, İraqın sabiq prezidenti Səddam Hüseyinin əsəri dekabr ayında Böyük Britaniyada dərc olunacaq. Artıq Yaponiyada, Türkiyə və başqa ölkələrdə çapdan çıxmış bu əsər ilk dəfə olaraq ingilis dilinə çevriləcək.

Naşir Hesperus bu nəsr əsərini "Taxt-tac oyunu" və "Kartlar Evi" romanlarının sintezi kimi xarakterizə edib. Əsərdə min il əvvəl Fərat çayı sahillərində yaşamış və xarici işğalçılara qarşı mübarizə aparmaq məcburiyyətində qalmış insanların həyatından bəhs edilir.

Əsərin ingiliscə adı hələ dəqiqləşməyib. Digər ölkələrdə isə Səddamın əsəri "İblisin rəqsi", "Şeytanlar, rədd olun!" adları altında nəşr edilib.

Əlyazmanı İraqdan Səddamın qızı Raghad gizli şəkildə gətirib. O, əsəri 2005-ci ildə İordaniyada ayrıca kitab şəklində nəşr etdirsə də, onun satışına icazə verilməyib. Bu isə yazının uydurma versiyalarının çoxalmasına səbəb olub.

"The New York Times" qəzeti kitabı "tez unudulan ucuz cizmaqara" adlandırıb.

Hesperusun bu layihəsi İraq prezidentinin edamının on illiyinə həsr olunub.

Türkiyanın tanınmış opera müğənnisi - Atilla Manizada vafat etdi

Türkiyə operasının tanınmış simalarından olan Atilla Manizada dünyasını dəyişib. Kadıköy Bələdiyyəsi Sürəyya Opera Səhnəsində mərhumla vida mərasimi keçirilib. Levent Camisində namazı qılınan Atilla Manizada Kilyos Məzarlığında dəfn edilib.

1934-cü ildə Kiprdə doğulan Atilla Manizada İstanbul Texnik Universitetində memarlıq ixtisası üzrə, həmçinin İstanbul Bələdiyyə Konservatoriyasında musiqi təhsili alıb.

Almaniyada professor Mayer ilə birgə çalışaraq, müxtəlif konsertlər vermiş müğənni, Türkiyəyə döndükdən sonra İstanbul Dövlət Opera və Balet Teatrında fəaliyyətini davam etdirib. Bir çox tamaşada solist kimi müxtəlif xarakterli obrazları canlandırmaqla bərabər, ayrı-ayrı əsərləri səhnələşdirməklə də sənətsevərlərin dərin rəğbətini qazanıb. 1999-cu ildən təqaüddə olan Atilla Manizada ömrünün son günlərinə qədər ustad dərsləri keçərək sevdiyi sənətin sirlərini tələbələrə öyrədib.

Hazırladı:
FEYZİYYƏ

